

Kumar Aşerme Ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması

Ayşe BURAN,¹ Mehmet ÇAKICI,¹ Gökçe ÇAKIR,¹ Beniz YILMAZ¹

ÖZ

Amaç: Bu çalışma Kumar Aşerme Ölçeğinin (KAÖ) Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yaparak alan yazına kumar arzulama/aşermeye yönelik bir ölçeği kazandırmayı amaçlamıştır. **Yöntem:** Araştırmada South Oaks Kumar Tarama Testi (SOKTT), Kumar Oynama Nedenleri Ölçeği (KONÖ) ve KAÖ kullanılmıştır. **Bulgular:** Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.959 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin zaman içinde tutarlılığı kontrol edildiğinde, Pearson korelasyon katsayısı 0.876 olarak hesaplanmıştır. Tek faktörlü yapının özdeğeri 6.236 ve varyansın toplam %77.94'ünü açıkladığı görülmüştür. Ölçek maddelerinin faktör yükleri 0.747-0.930 arasında bulunmuştur. KAÖ ile KONÖ alt boyutları arasında pozitif yönlü korelasyon saptanmıştır. **Sonuç:** Sonuç olarak bu çalışmada Kumar Aşerme Ölçeğinin Türk kültürüne uygun, geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu görülmüştür. Kumar Aşerme Ölçeğinin 8 madde ve tek faktörlü bir yapı olduğu ve Türk popülasyonu için geçerli ve güvenilir olduğu saptanmıştır. (*Anadolu Psikiyatri Derg* 2019; 20(özel sayı.1):84-86)

Anahtar sözcükler: Kumar aşerme, Kumar Aşerme Ölçeği, geçerlilik, güvenilirlik

Turkish validity and reliability study of Gambling Craving Scale

ABSTRACT

Objective: This study aimed to gain a scale for gambling craving by conducting the Turkish Validity and Reliability study of Gambling Craving Scale (GCS). **Methods:** The South Oaks Gambling Screening Test (SOGST), the Causes of Gambling Scale (CGS) and the GCS were used in the study. **Results:** The Cronbach's alpha reliability coefficient of the scale was calculated as 0.959. When the consistency of the scale was checked, the Pearson's correlation coefficient was calculated as 0.876. The eigenvalue of the single factor structure was 6.236 and it explained that the variance explained 77.94% of the total. Factor loads of the scale items were found between 0.747 and 0.930. A positive correlation was found between the GCS and the CGS subdimensions. **Conclusion:** In conclusion, Gambling Craving Scale was found to be a valid and reliable scale for Turkish culture. The GCS Scale was a 8-item, one-factor structure and was valid and reliable for the Turkish population. (*Anatolian Journal of Psychiatry* 2019; 20(special issue.1):84-86)

Keywords: gambling craving, Gambling Craving Scale, validity, reliability

GİRİŞ

Dünyanın farklı yerlerinde farklı biçimlerde oynanan kumarın insanlık tarihi kadar eski olduğu bilirse de,¹ kumar bağımlılığı günümüzde toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.² DSM-5 tanı kitabında bağımlılıklar arasında tek davranışsal bağımlılık olarak geçen kumar bağımlılığı, 'madde ile ilişkili ve bağımlılık bozuklukları' kategorisinde 'madde ile ilişkili olmayan bozukluk' başlığı altında ele alınmıştır.³ Alan yazında davranış bağımlılıklarının, bozukluğun ortaya çıkışı, gidişi, tolerans gösterme, tedaviye yanıt gibi birçok açıdan incelendiğinde madde bağımlılıklarına benzer olduğunu ve davranışın

meydana gelişinden önce aşermenin ortaya çıktığı görülmüştür.⁴ Bağımlılıkta aşerme, olumsuz bir duygulanımdan sonra ortaya çıkan güçlü, ve ısrarcı bir arzulama duygusu olarak tanımlanmıştır.⁵ Kişinin kumar oynamayı aşermesi durumunda gerek kumar oynama davranışı artacak, gerekse tedavi sürecinde nüks görülebilecektir.⁶ Türkçe alan yazında kumar bağımlılığına yönelik ölçekler bulunmasına rağmen, kişinin kumar oynama sıklığını artırabilecek, kumarı ne kadar arzuladığını ölçen bir ölçek yoktur. Kumar bağımlılığına yönelik önleme programlarının geliştirilebilmesi için kumar oynanan toplumlarda kumar oynamayı artıran etkenlerin incelenmesinin gerektiği düşünülmektedir.⁷ Bu çalışma

¹ Yakın Doğu Üniversitesi, FEF Psikoloji Bölümü, Lefkoşa, KKTC

E-mail: ayse.buran@neu.edu.tr

doi: 10.5455/apd.302644866

Gambling Craving Scale'in (GCS) Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yaparak alan yazına kumar arzulanma/aşermeye yönelik bir ölçeği kazandırmayı amaçlamıştır.

YÖNTEM

Bu çalışma, GCS'yi geliştiren Young ve Wohl'dan⁸ izin ve Yakın Doğu Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan etik onayın alınmasıyla başlamıştır. KAÖ'nün çevirisinde çeviri-geri çeviri yöntemi uygulanmış, çeviri yapan uzmanların hem dile, hem de psikoloji alan yazınına egemen olmalarına dikkat edilmiştir. Hazırlanan taslak form özgün ölçeği görmemiş iki uzmana daha okutulmuş ve anlatımların anlaşılabilirliği ve kültüre uyumuna ilişkin yapılan yorumlar değerlendirilerek ölçeğin dil geçerliliği sağlanmış ve ölçek son halini almıştır. Test-tekrar test analizi için, ölçekler uygulandıktan 15 gün sonra 50 kişilik bir gruba ölçekler yeniden uygulanmıştır. Araştırmada South Oaks Kumar Tarama Testi (SOKTT), Kumar Oynama Nedenleri Ölçeği (KONÖ) ve Kumar Aşerme Ölçeği kullanılmıştır. Yedili Likert tipi dokuz maddeden oluşan GCS 2009 yılında Young⁸ tarafından geliştirilmiştir. Üç alt boyuttan oluşan ölçek (sezme, rahatlama ve umut etme) kumar oynama motivasyonlarını ölçmektedir. Ölçeğin iç geçerlilik puanları sırasıyla 0.84, 0.81 ve 0.85 olarak bildirilmiştir. Özgün ölçekte yer alan yedinci madde ters puanlanmaktadır.

İstatistiksel İşlem

Ölçeğin güvenilirliği için iç tutarlılık analizleri ile test-tekrar test analizi kullanılmıştır. İç tutarlılık için madde tepki istatistikleri incelenmiş, örneklemelerde Cronbach alfa katsayıları hesaplanmış ve yüksek-düşük değerler karşılaştırılarak uç analizi yapılmıştır. Test-tekrar test için daha önceden iletişim bilgileri alınan katılımcılara iki hafta arayla iki uygulama yapılmıştır. Ölçeğin geçerliliği için faktör yapısının geçerliliği test edilmiş, ayrıca benzer yapılarla olan ilişkileri inceleyerek dış geçerliliği test edilmiştir. İlişkilerde Pearson korelasyon katsayısı değerleri (0.9-1 çok yüksek ilişki, 0.7-0.9 yüksek ilişki, 0.5-0.7 ortalama ilişki, 0.3-0.5 düşük ilişki ve 0-0.3 ihmal edilebilir ilişki) kullanılmıştır. Çalışmada ayrıca kumar aşerme problemlili ve patolojik kumar oynayanlar ile problem yaşamayan oyuncular arasında farklılaşp farklılaşmadığı t testi ile kontrol edilmiştir. İstatistiksel analizler SPSS 21.0 programı kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya Mayıs-Haziran 2019 arasında

KKTC'de kumar oynayan seçkili örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenen 540 birey katılmıştır. Araştırmaya katılan verilerden eksik veya hatalı olanlar çıkartılmış ve analizler 514 kişiyle yapılmıştır. Araştırmaya katılanların %78.4'ü erkek, %75.5'i Türkiye doğumludur. Katılımcılar tarafından en fazla oynanan kumar oyunu %78.4 ile casino oyunları olmuştur. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.959 olarak hesaplanmıştır. İç tutarlılık için ayrıca %27'lik alt-üst gruplar yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda bu farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir ($t=73.34$, $p<0.01$). Ölçeğin zaman içinde tutarlılığını ölçek amacıyla 80 katılımcıya ilk uygulamadan iki hafta sonra ulaşılmış ve ölçek tekrarlanmıştır. Pearson korelasyon katsayısı 0.876 olarak bulunmuştur.

Kumar Aşerme Ölçeği'nin açıklayıcı faktör analizinde örneklem yeterliliği için KMO katsayısı 0.904 ve Bartlett küresellik katsayısı 5325.475 ($p<0.001$) olarak bulunmuştur. Temel bileşenler analizi ve varimax döndürme yöntemi her faktöre oldukça farklı değişkenler yüklenerek faktörün daha fazla yorumlanabilmesini sağlayan yöntemdir.⁹ Bu yöntem kullanılarak test edilen faktör analizinde iki faktörlü bir yapı elde edilmiş olup bir maddenin tek başına bir faktör oluşturması nedeniyle o madde çıkartılıp analizler tekrarlanmıştır. Tek faktörlü yapının özdeğeri 6.236 ve varyansın toplam %77.94'ünü açıkladığı görülmüştür. Ölçek maddelerinin faktör yükleri 0.747-0.930 arasında bulunmuştur (Tablo 1). Katılımcılara KAÖ ile kuramsal olarak ilişkili olan KONÖ verilmiştir. KAÖ ve KONÖ alt boyutları arasında pozitif yönlü korelasyon olduğu saptanmıştır. KONÖ alt boyutları ile KAÖ ilişkisine yönelik analiz sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Ölçeğin sahip olduğu KMO ve Bartlett küresellik katsayılarının anlamlı sonuçlar verdiği görülmüştür.¹⁰ Bu ölçek için yeterli sayıda örnekleme ulaşıldığını göstermektedir. Tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyans oranının %30 ve üzeri olması beklenmektedir.¹¹ Bu yüzden sosyal bilimlerde en az %50-60 aralığında olması beklenmektedir.¹⁰ Bu yönüyle KAÖ, istatistiksel olarak tek faktörlü bir ölçek için geçerli varyans oranlarına sahip bir ölçek olmuştur. Farklı kumar oynama nedenleri ile kumar aşerme benzer şiddette ilişkiye sahip olması, ölçeğin kumar oynama nedenleri ile ilişkili olduğunu ve ölçeğin diğer ölçeklerle tutarlı sonuçlar verdiğini göstermiştir. KAÖ'nün tek faktörlü ve sekiz maddelik

86 Kumar Aşerme Ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması

Tablo 1. Kumar Aşerme Ölçeği madde-toplam puan korelasyon katsayıları, Cronbach alfa değeri ve faktör yükleri

	Korelasyon katsayısı	Cronbach alfa	Varimax rotasyonu sonrası faktör yükü
M1. Şu an kumar oynamak eğlenceli olurdu.	0.692	0.962	0.747
M2. Şu an eğer fırsatım olsaydı muhtemelen kumar oynardım.	0.786	0.957	0.828
M3. Şu an kumar oynamayı çok arzu ediyorum.	0.897	0.950	0.925
M4. Şu an kumar oynamaya ihtiyacım var.	0.898	0.950	0.927
M5. Kumar oynamaya yoğun isteğim var.	0.902	0.949	0.930
M6. Şu an kumar oynasaydım, daha mantıklı düşünebilirdim.	0.860	0.952	0.900
M7. Şu an kumar oynuyor olsaydım, olayları daha iyi kontrol ediyordum.	0.861	0.952	0.901
M8. Kumar oynamak beni daha az depresif yapardı.	0.848	0.953	0.888
Özdeğeri	6.236		
Varyans (%)	77.94		

Tablo 2. Kumar Oynama Nedenleri Ölçeği ve Kumar Aşerme Ölçeği korelasyonu

	Eğlenme	Kaçınma	Para kazanma	Sosyalleşme
Kumar Aşerme Ölçeği	r 0.587	0.513	0.561	0.430
	p <0.001	<0.001	<0.001	<0.001

bir ölçek olarak Türk kültürü için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu görülmüştür. KAÖ kumar oynama davranışının ne derece arzulandığını ölçebilecek, gerek terapi süreçlerinde kumar bağımlılarının nüks olasılığını önceden fark edebilmeye, gerekse kumar bağımlılığı için bir

risk etkeni olabilecek aşermenin artıp artmadığı gösterebilecektir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, Türk kültüründeki kumar bağımlılığına yönelik çalışmalarda KAÖ'nün önemli bir yeri olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Ferentzy P, Turner NE. *The History of Problem Gambling: Temperance, Substance Abuse, Medicine, and Metaphors*. New York: Springer, 2013.
2. Clarke D, Tse S, Abbott MW, Townsend S, Kingi P, Manaia W. Reasons for starting and continuing gambling in a mixed ethnic community sample of pathological and non-problem gamblers. *International Gambling Studies* 2007; 7(3):299-313.
3. American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition*. Arlington: American Psychiatric Publishing, 2013.
4. Grant JE, Potenza MN, Weinstein A, Gorelick DA. Introduction to behavioral addictions. *Am J Drug Alcohol Abuse* 2010; 36(5):233-241.
5. Koob GF. Animal models of craving for ethanol. *Addiction* 2000; 95:73-81.
6. Wölfling K, Mörsen CP, Duvén E, Albrecht U, Grüsser SM, Flor H. To gamble or not to gamble: at risk for craving and relapse—learned motivated attention in pathological gambling. *Biol Psychol* 2011; 87(2):275-281.
7. Çakıcı M, Çakıcı E, Karaaziz M, Babayigit A. A review of problem and pathological gambling in North Cyprus. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology* 2019; 1(2):123-128.
8. Young MM, Wohl MJ. The Gambling Craving Scale: Psychometric validation and behavioral outcomes. *Psychology of Addictive Behaviors* 2009; 23(3):512.
9. Field A. *Discovering Statistics Using SPSS for Windows*. London: Sage, 2000.
10. Williams B, Onsmann A, Brown T. Exploratory factor analysis: A five-step guide for novices. *Australasian Journal of Paramedicine* 2010; 8(3).
11. Çokluk Ö, Şekercioğlu G, Büyüköztürk, Ş. *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik*. İkinci baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2012.